

הלימוד לעילוי נשמת סבי היקר יוסף בן רבקה

פרשת כי תצא – נדון על שם סופו?

דברים פרק כא פסוק יח (פרשת כי תצא) - כא (פרשת כי תצא)

(יח) כִּי יְהִי־לְאִישׁ בֶּן־סוֹרֵר וּמוֹכֵה אִינוֹן שָׁמַע בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:

(יט) וַתִּפְּשׁוּ בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל זִקְנֵי עִירוֹ וְאֵל שַׁעַר מִקְמוֹ:

(כ) וְאָמְרוּ אֶל זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמוֹכֵה אִינוֹן שָׁמַע בְּקוֹלֵנוּ זוֹלָל וְסָבָא:

(כא) וְהִגַּמְהוּ כָּל אֲנָשֵׁי עִירוֹ בְּאֲבָנִים וְיָמָת וּבַעֲרַת הַרְעַ מִקֶּרֶבְךָ וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ: ס

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עא עמוד ב

בן סורר ומורה נידון על שם סופו, ימות זכאי ואל ימות חייב.

רש"י דברים פרק כא פסוק יח (פרשת כי תצא)

ובן סורר ומורה נהרג על שם סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממון אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב

בראשית פרק כא פסוק יז (פרשת וירא)

(יז) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת קוֹל הַנֶּעֱר וַיִּקְרָא מְלֶאכֶּה אֱלֹהִים אֶל הַגֵּר מִן הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מָה לָּךְ הַגֵּר אֵל תִּירָאִי כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנֶּעֱר בְּאֶשֶׁר הוּא שֵׁם:

מדרש אגדה (בובר) בראשית פרק כא פסוק יז (פרשת וירא)

באשר הוא שם. לפי שאמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם בניו של זה עתידים להמית את בניך בצמא, ואתה עושה לו נס שתביא לו באר מים, ומנין שבני ישמעאל המיתו את ישראל בצמא, שנאמר לקראת צמא התיו מים וגו' (ישעיה כא יד), כי כשגלו ישראל הלכו מהם אצל ישמעאל, אמרו להם תנו לנו מים ולחם לאכול ולשתות שאתם אחינו, אמרו להם אכלו תחלה ואחר כך תשתו מים, הביאו להם מיני מלוחים ונאדות ריקים נפוחים טבולים במים, והיו מקריבים הנאדות בפיהם כדי שישתו, והיה הרוח נכנס בפיהם והיו מתים, אמר הקדוש ברוך הוא למלאכים עתה מה הוא צדיק או רשע, לכך נאמר כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם:

ראש השנה דף טז עמוד ב

וא"ר יצחק אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה שנאמר (בראשית כא) כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם

מהרש"א [חדושי אגדות] מסכת ראש השנה דף טז עמוד ב

אלא לפי מעשיו שבאותה שעה כו' שנאמר באשר גו'. מפורש בב"ר כפרש"י דלפי פשוטו הוא יתורא דקרא וע"כ דרשו דכמו דמלת שם מורה על המקום שבא הסיפור ממנו כבר כן הוא מורה כאן על הזמן ההוא שאנו קיימין בו יהא נידון ולא על העתיד והא דבן סורר נידון ע"ש

סופו עיין תירוצו ברא"ם ועי"ל דבן סורר נידון ע"ש סופו של עצמו מה שאין כן בישמעאל על שם סופו של בניו לא נידון:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עא עמוד א

תניא נמי הכי, רבי יהודה אומר: אם לא היתה אמו שוה לאביו בקול ובמראה ובקומה אינו נעשה בן סורר ומורה. מאי טעמא - דאמר קרא: איננו שמע בקלנו מדקול בעינן שוין - מראה וקומה נמי בעינן שוין. כמאן אזלא הא דתניא: בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב - דרוש וקבל שכר, כמאן? כרבי יהודה, איבעית אימא: רבי שמעון היא, דתניא, אמר רבי שמעון: וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי אביו ואמו מוציאים אותו לסקלו? אלא לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב - דרוש וקבל שכר. אמר רבי יונתן: אני ראיתיו, וישבתי על קברו.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עא עמוד א

היה אחד מהם גידם או חיגר או אלם או סומא או חרש - אינו נעשה בן סורר ומורה, שנאמר ותפשו בו אביו ואמו - ולא גדמין, והוציאו אתו - ולא חגרין, ואמרו - ולא אלמין, בננו זה - ולא סומין, איננו שמע בקלנו - ולא חרשין. מתרין בו בפני שלשה, ומלקין אותו. חזר וקלקל - נדון בעשרים ושלשה. ואינו נסקל עד שיהו שם שלשה הראשונים, שנאמר בננו זה זהו שלקה בפניכם.

וביאר הט"ז (דברי דוד שם), דמה שנידון בן סורר ומורה על שם סופו, היינו דווקא כיון שכבר התחיל בקלקלתו שהוא זולל וסובא, אבל ישמעאל כיון שעדיין לא התחיל בקלקלתו לכן לא דנוהו על שם סופו.

המהרי"ל דיסקין תמה, דלפי טעם זה, מדוע נידון בן סורר ומורה במיתה החמורה שהיא סקילה, והלוא אף מי שרצח בפועל ענשו בסייף, וא"כ כיצד יתכן דמי שלא רצח בפועל אלא ירדה התורה לכוף דעתו שירצח יהיה חמור יותר ממי שרצח בפועל.

ויש לומר, דבאמת ירדה תורה לכוף דעתו שיעבור הרבה עבירות שחיובן סקילה, דהיינו שיחלל שבת ויקלל אביו ואמו ועוד עבירות. אלא דמשום עבירות אלו לא היתה התורה מחייבת כבר השתא שיהרגוהו כיון שעוד לא עשה בפועל עבירות אלו, ורק בגלל שירדה לדעתו שילסטם את הבריות ויהרוג נפשות מישראל, חסה התורה על איבוד נפשות נקיים וציוותה להרגו קודם שיעשה למעשה, כדי שימות זכאי ולא ימות חייב, אך מכיון שעתידי הוא לעשות עבירות שענשן בסקילה לפיכך נענש אף עתה בסקילה.